

Jolanta Szczepaniak
Wydawnictwo Uczelniane
Politechnika Łódzka
jolanta.szczepaniak@p.lodz.pl

Erasmus Staff Week dla bibliotekarzy w Pradze

Streszczenie: Popularność wyjazdów zgłaszanych w ramach Erasmus Staff Week dla bibliotekarzy jest coraz większa. I przynosi coraz większe korzyści dla środowiska bibliotekarskiego, stanowiąc niezastąpione źródło poznania najlepszych praktyk realizowanych w bibliotekach uczelni wyższych (i nie tylko) w różnych krajach Europy. Biblioteka praskiej uczelni Metropolitan University Prague – jako organizator – przystąpiła do tego programu po raz pierwszy.

Słowa kluczowe: wyjazdy zagraniczne, Erasmus+, wyjazdy szkoleniowe, biblioteki naukowe

Wprowadzenie

Zagraniczne wyjazdy w ramach programów Erasmus są doskonałą okazją, by wyjść z pewnej kulturowej i instytucjonalnej bańki i zobaczyć, jak działają biblioteki funkcjonujące w innych (niż polskie) warunkach i jak realizowane są w nich usługi informacyjne. Są też okazją do międzynarodowej integracji, nawiązywania nowych kontaktów i wymiany poglądów – w jakimś stopniu pozwalają zdobyć międzynarodową perspektywę w temacie bibliotekarstwa. Tym bardziej że biblioteka uczelni goszczącej uczestników Staff Week – prywatnej uczelni Metropolitan University Prague (MUP) – nie była jedyną biblioteką zwiedzoną w Pradze.

Organizatorzy zorganizowali wycieczki i oprowadzanie po Bibliotece Miejskiej, Bibliotece Narodowej i Bibliotece Technicznej, która zrobiła na mnie największe wrażenie. A w każdym miejscu traktowano nas – uczestników Staff Week – gościnnie i przyjaźnie, dzieląc się mniej oficjalnymi informacjami na temat bibliotek oraz sukcesami i wyzwaniem, jakie napotyka ich pracownicy.

Metropolitní Univerzita Praha

Uczelnią, która zorganizowała majowy Staff Week (dla pracowników administracyjnych i bibliotekarzy), była Metropolitan University Prague, jedna z najstarszych i największych prywatnych uczelni w Czechach, której siedziba jest w Pradze, ale działa też w Pilźnie, Libercu i Hradec Králové. Uczelnia kształci na studiach I, II i III stopnia w trybie dziennym i wieczorowym. Stopień licencjata (Bachelor's Degree) można zdobyć na takich kierunkach, jak Anglophone Studies, International Business i International Relations – European Studies, stopień magistra (Master's Degree) np. na kierunku Regional Studies and International Business oraz Asian Studies and International Relations, stopień doktorski (Ph.D) natomiast na studiach International Relations and European Studies, Media Studies i Political Science.

Warto dodać, że uczelnia ma podpisanych wiele umów bilateralnych dotyczących podwójnych dyplomów z: INSEEC Business School Paris (Francja), Matej Bel University (Słowacja), Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (Słowacja), SRH Hochschule Berlin (Niemcy), Manipal Academy of Higher Education (Indie) oraz University of Trento (Włochy).

Państwowe uczelnie w Czechach są bezpłatne, jednak MUP jest uczelnią prywatną, pobiera więc opłaty od studentów. Rok nauki kosztuje 57–60 tys. koron. Rok akademicki rozpoczyna się w październiku i jest podzielony na dwa semestry. Każdy semestr to 12 tygodni zajęć, po którym następuje 5-tygodniowy okres egzaminacyjny. Wakacje trwają od lipca do sierpnia, natomiast we wrześniu realizowane są poprawki egzaminów.

Il. 1. Główna siedziba uczelni
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Zajęcia prowadzone są w języku czeskim (w większości), ale także w angielskim, w tych dwóch językach przygotowywane są wszystkie materiały związane z obsługą studentów i usługami dla nich przeznaczonymi. Do tego większość pracowników uczelni zna język angielski – przynajmniej w stopniu komunikatywnym.

Dwujęzyczność jest tym bardziej istotna, że spośród ok. 4 tys. studentów uczelni 20% to studenci zagraniczni. MUP ma podpisanych 190 umów partnerskich z uniwersytetami na pięciu kontynentach: w Europie w ramach programu Erasmus+, w Azji, Afryce Północnej i w Ameryce Północnej i Środkowej. Szkoła chwali się również tym, że jest uczelnią bez barier – program „School without Barriers”, który ma zapewnić równe szanse dla osób niepełnosprawnych, realizowany jest od 2003 r. – obecnie na MUP studiuje ponad 70 osób z orzeczoną niepełnosprawnością.

Uczelnia ma również wydawnictwo, które część publikacji wydaje samodzielnie, a część we współpracy z zewnętrznymi wydawnictwami (m.in. Togga, Wolters Kluwer, A Plus) – publikowanie przez pracowników uczelni w wydawnictwach zewnętrznych jest wyżej punktowane, stąd pomysł na tego typu współpracę (książka ma dwóch równorzędnych wydawców i dwa numery ISBN). MUP Press publikuje do kilkunastu książek rocznie, a także materiały konferencyjne i dwa czasopisma naukowe w języku angielskim: „Central European Journal of International and Security Studies” (CEJISS) oraz „Politics in Central Europe”.

Jiří Hájek Specialised Library

Istotną częścią MUP jest biblioteka, która nie tylko gromadzi, opracowuje i udostępnia książki, czasopisma i prace magisterskie, udostępnia też publikacje WIPO (World Intellectual Property Organisation) oraz prace magisterskie (wyłącznie na miejscu). Książki w języku czeskim wypożyczane są na 30 dni (maksymalne przedłużenie terminu do 150 dni, natomiast książki w innych językach – na tydzień z możliwością przedłużenia do maksymalnie 50 dni. Wypożyczać można też czasopisma (oprócz numerów bieżących) – na tydzień, z możliwością przedłużenia do 20 dni. Po przetrzymaniu książek studenci obciążani są opłatami: 5 koron dziennie za książkę w języku czeskim, 20 koron za zagraniczne książki i czasopisma.

II. 2. Biblioteka w Metropolitní univerzita Praha – stanowiska w czytelní i księgozbiór WIPO
Fot. Jolanta Szczepaniak.

II. 3. Biblioteka w Metropolitní univerzita Praha – księgozbiór i stanowiska komputerowe
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Sama biblioteka zajmuje dwa połączone pomieszczenia na pierwszym piętrze oraz część przestrzeni w pomieszczeniach znajdujących się w piwnicy. Biblioteka odpowiada także za przekazywanie numerów ISBN wydawnictwu oraz sprzedaż publikacji MUP Press (zarówno sprzedaż stacjonarną, jak i internetową). Codziennie z biblioteki korzysta ok. 50–60 studentów i pracowników. Gromadzone są książki w językach czeskim i angielskim (prze- de wszystkim), a także czasopisma – są one powiązane oczywiście z kierunkami studiów. Oprócz tego studenci mają możliwość korzystania ze źródeł online: EBSCO i JSTOR.

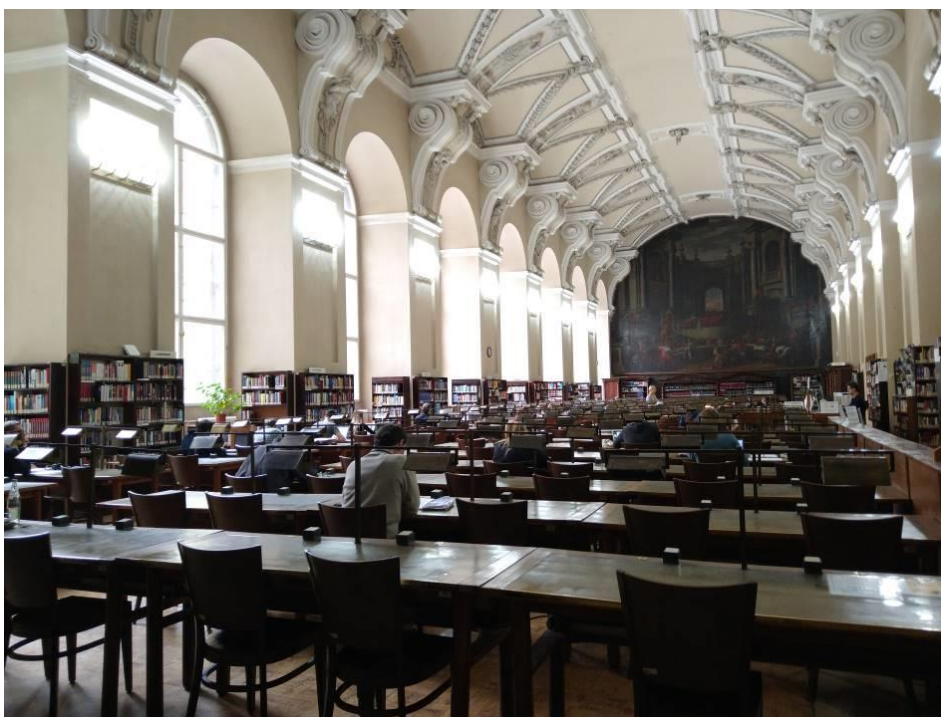
Ważnymi punktami programu szkoleniowo-integracyjnego w ramach International Library Staff Week, zorganizowanego przez Metropolitan University Prague, było zwiedzanie szeregu praskich bibliotek. Program wycieczki był bardzo zróżnicowany, obejmował zarówno biblioteki historyczne, jak i nowoczesne budynki biblioteczne.

Národní knihovna České republiky

Czeska Biblioteka Narodowa jest zlokalizowana w gmachu Klementinum, czyli budynku dawnego kolegium jezuickiego w Starym Mieście w Pradze. To jedna z najstarszych bibliotek na terenie Czech. Jej kolekcja obejmuje ponad 6,5 mln woluminów i corocznie powiększa się o około 80 tys. nowych tytułów. Biblioteka archiwizuje unikalne dokumenty historyczne (np. *Kodeks wyszehradzki* z 1085 r.), orientalne rękopisy i greckie papirusy oraz zbiory rękopisów i kodeksów z XIV w. (m.in. ofiarowanych Uniwersytetowi Praskiemu w 1366 r. przez Karola IV). Wartość kolekcji sprawia, że jest jedną z najważniejszych bibliotek w Europie i na świecie. Corocznie odwiedza ją ponad milion użytkowników. Ponadto biblioteka udostępnia siedem czytelni i pracownię audiowizualną.

II. 4. Czeska Biblioteka Narodowa – część katalogowa
Fot. Jolanta Szczepaniak.

II. 5. Czeska Biblioteka Narodowa – czytelnia
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Podczas wizyty w Bibliotece Narodowej była też okazja obejrzeć zdjęcia z wystawy „The Evacuation of Historical Collections of The Land and University Library at the Close of World War II”, przygotowanej w 110. rocznicę urodzin dr Emmy Urbánkovéj, czeskiej bi-

bliozki i wieloletniej kierowniczkii oddziału manuskryptów Biblioteki Narodowej, która w latach 1943–1944 kierowała ewakuacją najcenniejszych dokumentów Biblioteki Narodowej, wywożonych z gmachu Klementinum do Karlštejn Castle.

Na wyższych piętrach Klementinum znajduje się historyczna, unikalna i jedna z najpiękniejszych bibliotek świata – Biblioteka Barokowa, w której zachowany został oryginalny XVIII-wieczny wygląd. Tutaj – niestety z daleka – można podziwiać wspaniałą architekturę, freski autorstwa Jana Hiebla, a także drogocenną kolekcję książek, globusów i zegarów astronomicznych. Księgozbiór, na który składa się około 20 tys. dzieł teologicznych w językach niemieckim, włoskim i łacińskim (najstarsze pochodzą z XVI w.), jest chroniony przed wszelkimi szkodliwymi czynnikami, co oznacza, że sala utrzymywana jest w mroku i nie można do niej swobodnie wchodzić. Stąd też można udać się na najwyższy punkt budynku – wieżę astronomiczną. Z jej tarasu można podziwiać panoramę historycznego centrum Pragi.

Il. 6. Biblioteka Barokowa

Źródło: Clementinum library. W: *Wikipedia. Wolna encyklopedia* [online]. [Dostęp 24.11.2019]. Dostępny w: https://en.wikipedia.org/wiki/Clementinum#/media/File:Clementinum_library2.jpg.

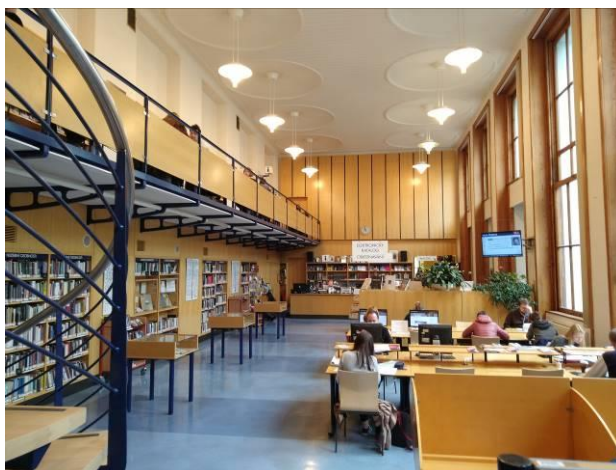
Městská knihovna v Praze

Inny charakter ma biblioteka miejska, która jest przy okazji atrakcją turystyczną – tutaj turyści przychodzą przede wszystkim po to, by zrobić sobie zdjęcie z IDIOM-em („Column of Knowledge”), czyli książkową rzeźbą artysty Mateja Krena. To książkowa studnia/wieża, 2-metrowa konstrukcja zbudowana z kilku tysięcy książek dostarczonych przez bibliotekę, z lustrzanym sufitem i podłogą – co daje genialny efekt niekończącej się ściany książek. Instalacja stoi w holu głównym, nie trzeba wchodzić do biblioteki, by ją zobaczyć.

Il. 7-8. Książkowa rzeźba IDIOM
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Sama biblioteka została powołana do życia w 1891 r. i obecnie mieści się w gmachu zaprojektowanym przez Františka Roitha (ucznia najwybitniejszego austriackiego architekta Otto Wagnera) na placu Mariackim. Jest otwarta dla wszystkich i oferuje różne udogodnienia dla poszczególnych grup odbiorców, na przykład rodziców z dziećmi, osób starszych oraz niepełnosprawnych. W głównym gmachu, a także w 42 oddziałach w całej Pradze oraz poprzez trzy bibliobusy Biblioteka Miejska wypożycza książki, audiobooki, muzykę i filmy. Oprócz tego przez cały rok w miejskich bibliotekach odbywają się wydarzenia kulturalne, warsztaty plastyczne dla dzieci i rodziców, wykłady, szkolenia, seminaria, projekcje filmowe, koncerty znanych muzyków, przedstawienia teatralne i wiele innych imprez.

Il. 9-10. Wnętrze Biblioteki Miejskiej w Pradze
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Biblioteka zatrudnia we wszystkich swoich jednostkach niemal 500 osób, ale z chęcią przyjmowana jest także pomoc wolontariuszy. Całość zbiorów obejmuje ponad 1,8 mln obiektów (książki, mapy, czasopisma, gry itp.), w 2018 r. kolekcja ta powiększyła się o ok.

100 tys. dokumentów o łącznej wartości 17,5 mln koron. To biblioteka dla wszystkich obywateli, z księgozbiorem podzielonym tematycznie, ale także świetnie przygotowaną przestrzenią dla najmłodszych użytkowników.

Il. 11-12. Część biblioteki przeznaczona dla najmłodszych
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Národní technická knihovna

Narodowa Biblioteka Techniczna to miejsce, które jest przeciwieństwem tradycyjnych gmachów bibliotecznych – jedna z najnowocześniejszych i najbardziej zautomatyzowanych bibliotek, jakie dane było mi odwiedzić. Biblioteka mieści się w kampusie uczelni technicznej przy ul. Technickéj 6 w dzielnicy Dejvice i mimo nowoczesnego projektu tworzy spójną całość z sąsiadującymi, liczącymi wiele dekad budynkami poszczególnych wydziałów. Miejsce to zaprojektowało studio Projektíl Architekti (Roman Brychta, Adam Halíř, Ondřej Hofmeister, Petr Lešek), a budynek oddano do użytku w roku 2009. Z zewnątrz jego forma jest dość minimalistyczna, oparta na jednolitych szklanych panelach, ale wewnątrz zrobiło na mnie ogromne wrażenie.

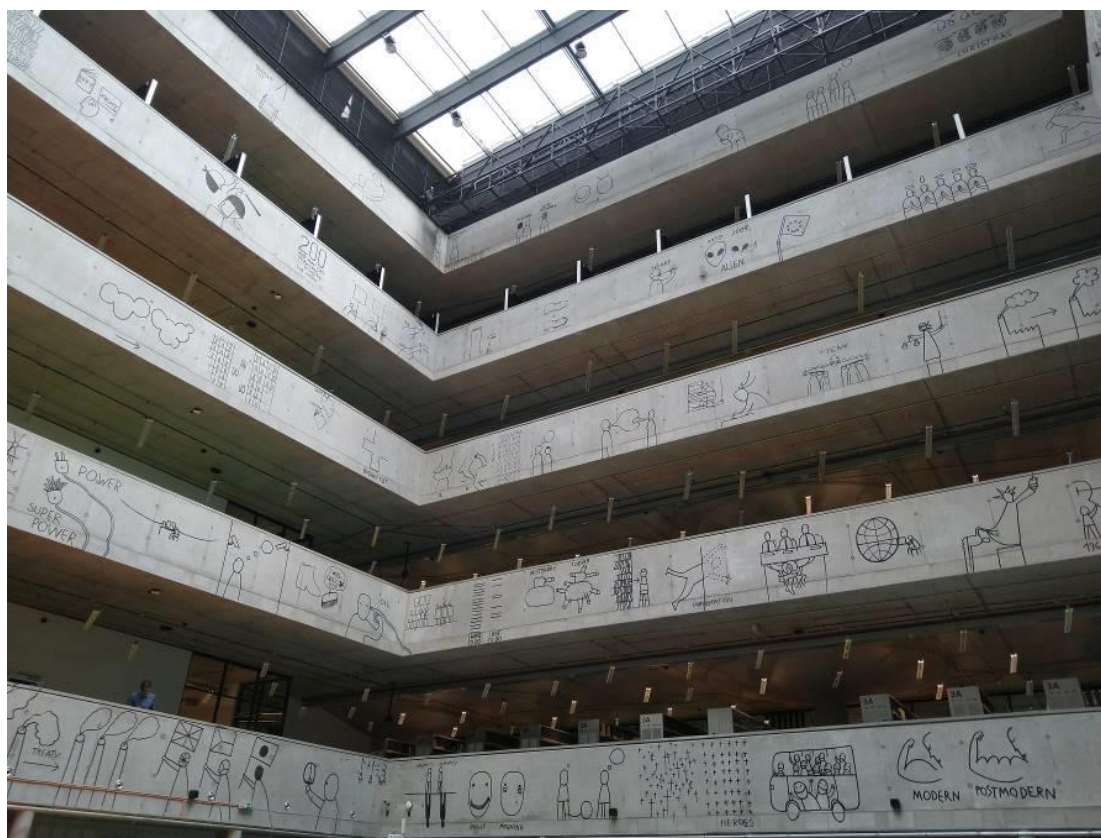
Il. 13. Narodowa Biblioteka Techniczna
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Na parterze (według nomenklatury stosowanej w bibliotece to piętro 1) jest przestrzeń ogólna, w możliwie największym stopniu pozbawiona charakteru biblioteki naukowej. Są tu sklep komputerowy, kawiarnia Cafe Technika, sala konferencyjna, bankomat, oddział Biblioteki Miejskiej, księgarnia, galeria sztuki, pomieszczenie dostępne do nauki w godzinach nocnych oraz informacja i rejestracja biblioteczna. Położono nacisk na to, by biblioteka była maksymalnie dostępna – ma cztery wejścia, by użytkownicy mogli do niej trafić z każdej strony kampusu. Zresztą mogą z niej korzystać wszyscy – NTK jest formalnie zarówno biblioteką akademicką dla studentów i pracowników naukowych (bez przypisania jej do jednej uczelni), jak i biblioteką publiczną. Na wyższych piętrach (łącznie jest sześć pięter nad ziemią i trzy poziomy w piwnicy) biblioteka ujawnia swój oryginalny charakter.

Najbardziej uwagę zwracają kolorowe podłogi. Nie jest to przypadkowy wzór i przypadkowe kolory – każdy z kolorów odwzorowuje stopień naprężenia płyt podłogowych, dzięki czemu studenci mogą lepiej wyobrazić sobie, jakie siły działają na poszczególne partie podłogi. To nie jedyny element o cechach edukacyjnych – cały budynek zaprojektowano zgodnie z koncepcją „podręcznika technologicznego” – stąd wszelkie okablowanie, orurowanie, osieciovanie czy instalacje wentylacyjne nie zostały ukryte – wprost przeciwnie, są celowo odkryte po to, by studenci studiów technicznych mogli lepiej zrozumieć meandry projektowania i funkcjonowania budynku. Warto też zauważyć, że oświetlenie w całym budynku wskazuje jeden kierunek – na środkowy punkt budynku – co może przydać się na wypadek ewakuacji, a cały budynek jest energooszczędny i ekologiczny.

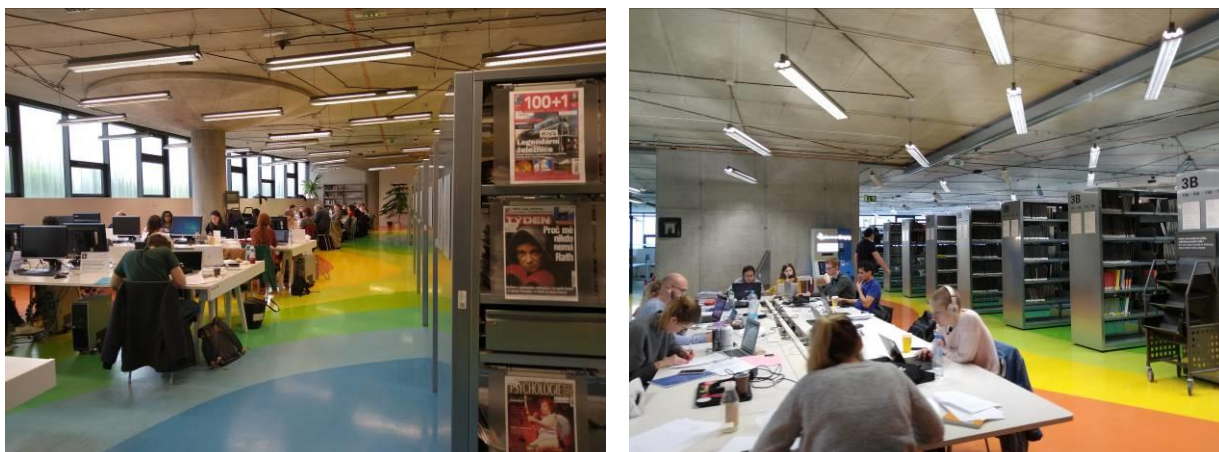
II. 14. Podłoga pokazuje rozkład naprężeń betonu
Fot. Jolanta Szczepaniak.

II. 15. Grafiki na ścianach atrium
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Nie sposób nie wspomnieć o grafikach zdobiących ściany atrium. Wyglądają jak bazgroły ze szkolnych zeszytów, ale nic bardziej mylnego. Te grafiki wykonał słynny rumuński artysta Dan Perjovschi, którego projekt zwyciężył w ogłoszonym przez bibliotekę konkursie międzynarodowym. Jego sztuka opiera się na prostym rysunku satyrycznym odnoszącym się do rzeczywistości społeczno-politycznej – i bez problemu można odnaleźć głębszą myśl, przyglądając się poszczególnym grafikom na betonowych ścianach.

Centralnym punktem i główną przestrzenią budynku jest atrium, które daje doskonały wgląd na konstrukcyjne detale i przemyślany design biblioteki. Na każdym piętrze jest podobny układ: na północnej stronie zlokalizowane są pokoje administracyjne oraz toalety, a bezpośrednio wokół atrium znajdują się miejsca do nauki (stoliki, pufy, kanapy, które studenci mogą aranżować na własne potrzeby) i biurka informacyjne. Następnie rozmieszczone są półki z książkami (w ciemniejszej części podłogi). Każde piętro jest nieco inne, obejmuje inne materiały i dziedziny wiedzy, ale zachowuje główne punkty orientacyjne. Informacje o zbiorach i mapy umieszczone są na betonowych słupach i ścianach. Natomiast na najwyższym piętrze zbudowano dwa otwarte tarasy, które przy sprzyjającej pogodzie dają możliwość czytania pod gołym niebem, są tam też indywidualne pokoje do nauki, które wynajmowane są odpłatnie studentom, doktorantom lub pracownikom naukowym na dłuższy czas (na przykład na cały semestr, koszt to 2 tys. koron).

Il. 16-17. Narodowa Biblioteka Techniczna
Fot. Jolanta Szczepaniak.

Biblioteka dysponuje ponad 1300 miejscami do pracy i ponad 500 miejscami na relaks – i podczas wycieczki do biblioteki niemal wszystkie te miejsca były zajęte przez użytkowników. Zresztą o aktualnej liczbie osób przebywających na piętrach informują monitory na parterze, wyświetlające też informacje o bibliotece i jej usługach. Oprócz tego można skorzystać z jednej z 18 czytelni przeznaczonych do pracy grupowej. Praktycznie nie widać tu bibliotekarzy – postawiono na samodzielność użytkowników oraz zautomatyzowanie usług, np. RFID, samodzielne wypożyczenia i zwroty książek. Biblioteka zgromadziła ich około 1,5 mln, w tym około 600 tys. książek naukowych i technologicznych. Do tego udostępniła 10 tys. czasopism, w tym około 700 bieżących tytułów w wersji drukowanej, ponad 70 tys. e-booków, prawie 50 tys. czasopism elektronicznych, dziesiątki różnych specjalistycznych e-zasobów oraz 490 tys. zdigitalizowanych materiałów (książki, czasopisma, mapy historyczne).

Wyjazdy organizowane w ramach programu Erasmus to nie tylko nauka i wymiana doświadczeń – istotne jest również choćby powierzchowne poznanie historii i kultury danego kraju. Praga jest pod tym względem miastem niezmiernie bogatym, a wszelkich obiektów historycznych, monumentów, atrakcji turystycznych i dzieł sztuki, które stolica Czech ma do zaoferowania, nie sposób wymieniwać. Jednym z punktów programu był wyjazd do miejscowości Kutna Hora, w której organizatorzy oprowadzili kilkunastu uczestników Erasmus Staff Week oraz International Library Staff Week po najważniejszych obiektach zabytkowego miasta.

Bibliografia:

1. BUDILOVA N. *The National Library of Technology, Czech Republic – don't miss the virtual tour* [online]. [Dostęp 25.05.2019]. Dostępny w: <https://libraryplanet.net/2019/03/13/the-national-library-of-technology-czech-republic-dont-miss-the-virtual-tour/>.
2. *National Technical Library in Prague / Projektíl Architekti* [online]. [Dostęp 25.05.2019]. Dostępny w: <https://www.archdaily.com/29600/national-technical-library-in-prague-projektíl-architekti>.
3. NEIL P. *Clementinum in Prague is the most beautiful library In the world*, Vintage News, 2016 [online]. [Dostęp 27.05.2019]. Dostępny w: <https://www.thevintagenews.com/2016/07/09/outstanding-the-worlds-most-beautiful-library-is-in-prague-2/>.

4. ZIMMER, L. *Matej Kren's 'Idiom' Is a Spellbinding Tower Made From Hundreds of Books* [online]. [Dostęp 28.05.2019]. Dostępny w: <https://inhabitat.com/matej-krens-idiom-is-a-spellbinding-tower-made-from-hundreds-of-books/>.